

УДК 633.2.031:631.816

Котяш У.О., кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник відділу кормовиробництва

Пукало Д.Л., науковий співробітник

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН України

E-mail: ulyana-kotyash@ukr.net

ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА РІЗНОВІКОВИХ ЛУЧНИХ ТРАВСТОЇВ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОВЕРХНЕВОГО ПОЛІПШЕННЯ

Інтенсифікація використання лучних угідь передбачає запровадження в першу чергу простих та економічно вигідних заходів і технологій підвищення їх продуктивності. Поверхневе чи докорінне поліпшення старосіяних (природних) травостоїв дозволяє відновити їх продуктивність, подовжити довголіття. Низький рівень застосування добрив в Україні та значний ріст цін на них і сільськогосподарську продукцію спричинили потребу вносити їх в таких дозах і співвідношеннях елементів живлення, які б забезпечували найбільшу економічну ефективність у рік внесення.

Визначення економічної ефективності – це завершальний етап в оцінці дії добрив на вирощування сільськогосподарських культур. Застосування мінеральних добрив на багаторічних травостоях пов'язана як з господарською, так і ціновою ситуацією і дає можливість порівняти вплив їх на економічну результативність технологічних схем.

Економічну ефективність лучних травостоїв розраховували, використовуючи розрахунки за прямими затратами з технологічних карт загальноприйнятої форми. Аналіз основних економічних показників використання різновікових травостоїв розраховано станом на 1 жовтня 2020 року, 1 т кормових одиниць трав лучних угідь прирівнюється до вартості 1 т фуражного зерна (4000 тис. грн.).

Метою наших досліджень є вивчення впливу способів поверхневого поліпшення на економічну оцінку короткотермінового (5–9 р.), старосіяного (15–19 р.) та довготривалого (42–46 р.) лучних травостоїв. Експериментальну роботу виконували в Інституті сільського господарства Карпатського регіону НААН в умовах багаторічного стаціонарного дослідження (атестат № 30). Протягом багатьох років на цьому досліді вивчали

вплив доз, розподіл азотних добрив та кратність використання різновікових травостоїв.

Різновікові лучні травостої на варіантах без добрив характеризувались високою рентабельністю (270 – 326%) із мінімальними затратами на догляд 1888 грн./га. Найбільш економічно вигідним на різновікових травостоях виявився рівномірний розподіл азотних добрив на фоні Р60К90, який забезпечив 186% рентабельності та 15489 грн./га умовно чистого доходу на довготривалому травостої; 185% рентабельності та 14657 грн./га умовно чистого доходу на старосіяному травостої та 168% рентабельності та 12198 грн./га умовно чистого доходу на короткотерміновому травостої.

На різновікових травостоях найнижчі витрати сукупної енергії (9,9 – 10,1 ГДж/га) були в технології без використання удобрення. Застосування фосфорно-калійних – зумовило підвищення її до 13,3 ГДж/га. Залежності від дози азотних добрив затрати енергії на короткотерміновому травостої становили від 17,3 до 15,5 ГДж/га. При використанні на довготривалому травостої 90 кг/га діючої речовини азоту затрати енергії зросли на 8,8 ГДж/га у порівнянні із фосфорно-калійним підживленням (Р₆₀К₉₀).

Одержані результати засвідчили, що енергетичний коефіцієнти технології на створення та використання різновікових травостоїв залежить від удобрення. Енергетичний коефіцієнт на варіантах без добрив був найнижчий – становив 6,0 – 7,2, а застосування мінеральних добрив сприяє підвищенню. Так за використання 90 кг/га діючої речовини азотних добрив енергетичний коефіцієнт становив 10,6 за (N₉₀₍₃₀₊₃₀₊₃₀₎) рівномірного розподілу азотних добрив та 9,2 за (N₉₀₍₀₊₄₀₊₅₀₎) виключення ранньовесняного підживлення та нарощання доз до осені.

УДК 631.1(477)

Коцюбинська Л.М., старший науковий співробітник сектору науково-економічних досліджень відділу науково-організаційної роботи

Стефківська Ю.Л., старший науковий співробітник сектору науково-економічних досліджень відділу науково-організаційної роботи

Український інститут експертизи сортів рослин

E-mail: Linda-215@ukr.net

ПРОБЛЕМИ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Сільське господарство є основою аграрного сектору України і має вагомий вплив не лише на продовольчу, а й певним чином на економічну та екологічну безпеку держави. Його розглядають як найбільш перспективний напрям структурної перебудови вітчизняної економіки в умовах сучасних інтеграційних процесів. Метою роботи є вивчити та оцінити проблеми, стан та перспективи розвитку сільського господарства в Україні.

Методи досліджень: абстрактно-логічний, статистичний, результати аналітичних досліджень.

Протягом трьох десятиліть становлення Української держави в аграрному секторі економіки сталося багато змін, що пов'язані з реформуванням земельних і розвитком ринкових відносин на селі. Результатом таких перетворень в сільському господарстві стали: ліквідація державної монополії на землю, запровадження приватної власності

на землі сільськогосподарського призначення, реформування сільськогосподарських підприємств. Тобто були створені усі передумови для розвитку сільського господарства. Однак до цього часу не врегульовані наступні проблемні питання, які гальмують аграрне виробництво: 1) високе техногенне та антропогенне навантаження на ґрунти, яке посилюється дією природних чинників; 2) невідповідність вітчизняної продукції сільського господарства міжнародним стандартам якості та санітарним нормам (Україна відстає на 10 років по врожайності від розвинутих країн); 3) незавершеність реформування земельних відносин; 4) низький рівень інвестування сільськогосподарської галузі; 5) високий рівень освоєння сільгоспугідь (71% - частка земель сільськогосподарського призначення); 6) нерозвиненість інфраструктури заготівлі та збуту сільгосппродукції; 7) кризові явища у тваринництві; 8) збільшення собівартості і вирощування, і реалізації сільськогосподарської продукції; 9) відсутність цілісного прозорого ринку сільгосппродукції (20 млрд. грн в рік втрачає держава через тіньові схеми в АПК); 10) високий рівень процентних ставок за кредитами банків (80% сільськогосподарських компаній збиткові); 11) низький рівень матеріально-технічного забез-

печення аграрних підприємств, їх низькі капіталоозброєність та капіталооснащеність (40% техніки застаріло).

Незважаючи на вищесказане сьогодні Україна займає 1 місце в світі по виробництву меду (98% виготовляється приватними підприємцями); 2 місце – по виробництву і експорту соняшникової олії, вирощуванню соняшника (93% виробленої олії – експорт, 95% світового ринку соняшникової олії контролює Україна) та по експорту горіхів, кукурудзи та ріпаку; 3 місце – по експорту зернових після США і ЄС та по вивозу заморожених ягід. Експорт сільськогосподарської продукції з України в ЄС за останні 10 років збільшився в 4 рази, 40% хліба в Ізраїлі випікають з української муки; 90% кукурудзи, що імпортується до Китаю – купується в Україні.

Забезпечення пріоритетності розвитку сільського господарства є основою продовольчої безпеки країни. Головним завданням є реформування агропромислового комплексу, як складової частини економіки України, що охоплює перетворення його на високоєфективний, конкурентоспроможний на внутрішньому і зовнішньому ринках сектор економіки держави та міцну економічну основу соціально-економічного розвитку.

УДК 631.1:304

Крушельницький М.В. кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу організації менеджменту, публічного управління та адміністрування

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

E-mail: boss.krushelnickiy@ukr.net

СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ

Розвиток сільських територій та добробут їх жителів залежить не лише від ефективності відповідної політики держави і органів місцевого самоврядування, але й від соціально-економічної активності суб'єктів господарювання.

Метою роботи є поглиблення теоретичних, концептуальних і організаційних засад соціальної спрямованості діяльності аграрних формувань та розроблення практичних рекомендацій щодо стимулювання активної участі суб'єктів господарювання у вирішенні питань збалансованого розвитку сільських територій та забезпеченні добробуту їх жителів.

Сільськогосподарські підприємства, поряд з економічною та екологічною функцією, виконують також соціальну функцію, що спрямована на задоволення духовних і матеріальних умов існування людини та соціальних потреб життєдіяльності особистості.

Соціальною відповідальним суб'єктом аграрної сфери можна вважати сільськогосподарське підприємство, економічна діяльність якого здійснюється з метою не лише отримання прибутку, але й досягнення соціального та економічного ефекту від своєї діяльності.

Як свідчать результати проведеного дослідження, ініціативи у соціальній діяльності при- таманні усім суб'єктам господарювання аграр-

ної сфери, незалежно від того, якою є кількість їхніх засновників, чи походять вони з регіону, в якому працюють, і незалежно від розміру та організаційно-правової форми аграрних підприємств. Основним джерелом ідей для розробки і впровадження програм (заходів) із соціальної відповідальності для переважної більшості підприємств (71%) є керівництво компанії. У кожному четвертому підприємстві (27,5%) пропозиції для розробки і впровадження програм (заходів) із соціальної відповідальності подають працівники компанії. Найменше підприємства отримують пропозицій або ідей від органів місцевої влади (18%), громадськості (13%) та бізнес-партнерів (5%). Для кожного десятого підприємства (10%) джерелом ідей для впровадження соціальної відповідальності є випадкова інформація (ЗМІ).

Ключовими бар'єрами для розвитку соціальних ініціатив на селі є, з одного боку, небажання великої частини аграріїв свідомо, ініціативно та добровільно надавати посильну допомогу у розвитку сільських громад та територій, а з іншого – несприятливі податкові, інвестиційні, інші економічні та інституційні умови, що створені державою для функціонування аграрних підприємств у цілому та реалізації їх соціальних функцій зокрема.